

УДК 1:37

Дубініна В.О.

асистент кафедри філософії, соціально-політичних і правових наук Донбаського державного педагогічного університету

ІДЕЯ УНІВЕРСИТЕТУ ЯК СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

У статті розглядається «ідея» і «мета» університету як соціально-культурного феномена. Аналізуються результати теоретичних пошуків класиків, які розробляли ідею університетської елітної освіти – Дж. Ньюмена, В. Гумбольдта, Х. Ортеги-і-Гассета, К. Ясперса, Е. Дюркгейма, М. Вебера, К. Керра, А. Уайхеда, В. Тейлора. Розглядаються погляди дослідників вищої школи на ідею університету. Вводяться соціокультурні підстави для формулювання ідеї сучасного університету, обґрунтовується залежність структурних особливостей університету від його цілей.

Відзначається, що глобальні соціокультурні зміни, які супроводжують зміну епох, ставлять під сумнів ідеї, що породили знамениті університети Іспанії, Англії, Німеччини, Франції, породжуючи протиріччя між звичним устроєм університету та його сьгоднішніми завданнями. Таким чином необхідно переосмислити ідею університету як соціально-культурного феномена.

Ідея і мета університету вразлива з різних позицій. З одного боку, ми відкидаємо думку про існування якоїсь загальної ідеї університету, з іншого боку, ми припускаємо, що повинні існувати якісь межі, що визначають університет. Потрібно запропонувати такий образ, ідею, мету університету, які відповідатимуть усім вимогам соціально-культурного життя суспільства, будуть частиною сучасної культури.

Ключові слова: освіта, знання, мета, ідея, університет, суспільство.

Дубинина В.

ассистент кафедры философии, социально-политических и правовых наук
Донбасского государственного педагогического университета

ИДЕЯ УНИВЕРСИТЕТА КАК СОЦИАЛЬНО-КУЛЬТУРНЫЙ ФЕНОМЕН

В статье рассматривается «идея» и «цель» университета как социально-культурного феномена. Анализируются результаты теоретических изысканий классиков, разрабатывавших идею университетского элитного образования – Дж. Ньюмена, В. Гумбольдта, Х. Ортеги-и-Гассета, К. Ясперса, Э. Дюркгейма, М. Вебера, К. Керра, А. Уайхеда, В. Тейлора. Рассматриваются взгляды исследователей высшей школы на идею университета. Вводятся социокультурные основания для формулировки идеи современного университета, обосновывается зависимость структурных особенностей университета от его целей.

Отмечается, что глобальные социокультурные изменения, сопровождающие смену эпох, ставят под сомнение идеи, породившие знаменитые университеты Испании, Англии, Германии, Франции, порождая противоречия между привычным устройством университета и его сегодняшними задачами. Таким образом необходимо переосмыслить идею университета, как социально-культурного феномена.

Идея и цель университета уязвима с самых разных позиций. С одной стороны мы отвергаем мысль о существовании некой общей идеи университета, с другой стороны, мы предполагаем, что должны существовать какие-то границы, определяющие университет. Нужно предложить такой образ, идею, цель университета, которые будут отвечать всем требованиям социально-культурной жизни общества, будут частью современной культуры.

Ключевые слова: образование, знание, цель, идея, университет, общество.

Dubinina V.

assistant of the department of philosophy, socio-political and legal sciences of
Donbas state pedagogical university

THE IDEA OF THE UNIVERSITY AS A SOCIAL AND CULTURAL PHENOMENON

The article deals with the "idea" and "purpose" of the university as a socio-cultural phenomenon. The results of theoretical investigations of the classics, who developed the idea of the university elite education – J. Newman, von Humboldt, X. Ortega y Gasset, Karl Jaspers, Emile Durkheim, Max Weber, K. Kerr, A. Uayheda, B. Taylor – are analyzed. The points of view of different researchers of higher education on the idea of the university are considered. Socio-cultural foundation for the formulation of the idea of the modern university is introduced, the dependence between structural peculiarities of the University and its goals are justified.

It is noted that global socio-cultural changes that accompany the change of times, question the idea that gave rise to the famous universities in Spain, England, Germany, France, creating contradictions between customary device of the University and its present challenges. Thus, it is necessary to rethink the idea of the university as a social and cultural phenomenon.

It is inferred that the analysis of the intellectual and socio-cultural situation suggests that in contemporary culture rather radical transformations take place, they are associated with a change of the place and role of knowledge, especially scientific one, in society. The idea and purpose of the university are assailable from different positions. On the one hand, we reject the idea of the existence of some general idea of the university, on the other hand, we assume that there must be some limits that define the university. It is necessary to offer such an image, an idea, purpose of the university, which would meet all the requirements of social and cultural life of society, which would be a part of modern culture.

Keywords: education, knowledge, idea, university and society, philosophy of education.

Постановка проблеми. У багатьох країнах світу університети користуються великою популярністю, що у свою чергу пов'язане з їх символічними можливостями. Проте глобальні соціокультурні зміни, які супроводжують зміну епох, ставлять під сумнів ідеї, що породили відомі університети Іспанії, Англії, Німеччини, Франції, породжуючи протиріччя між звичним облаштуванням університету і його сьогоденніми завданнями. Таким

чином необхідно переосмислити ідею університету, як соціально-культурного феномену.

Мета статті – розкрити структуру понять "мета" і "ідея" університету як соціально-культурного феномену. Відправним пунктом у проведенні цього дослідження послужили результати теоретичних досліджень класиків, що розробляли ідею університетського елітного утворення Дж. Ньюмена, В. Губальта, Х. Ортеги-і-Гассета, К. Ясперса, Э. Дюркгейма, М. Вебера, К. Керр, А. Уайхеда, В. Тейлор. Розглядаються точки зору дослідників вищої школи на ідею університету. Вводяться соціокультурні підстави для формулювання ідеї сучасного університету, обґрунтовується залежність структурних особливостей університету від його цілей. Дана стаття є однією з численних спроб подібної рефлексії.

Виклад основного матеріалу. Освіта – частина життєдіяльності людини, вона виступає однією з найважливіших сфер суспільства. Поняття соціокультурної ситуації використовується для характеристики навколишньої дійсності, що відбувається в громадському, соціальному, економічному і культурному житті. Освіта, що здобувається в університеті, повинна допомогти людині не лише стати фахівцем, але й допомогти реалізувати потенційні можливості, навчити соціальній відповідальності.

Соціокультурна система університету визначається:

- світовими соціокультурними тенденціями, що впливають на розвиток освіти у світі;
- загостренням глобальних громадських проблем інтернаціонального характеру;
- зміною типів культурно-історичного спадкоємства, тобто передачі і отримання підростаючим поколінням соціального досвіду;
- зміною установки при вивченні дійсності, або переходом від наукового пізнання до загальнокультурного.

Університет (*universitas* – сукупність, спільність) – вищий навчальний заклад, де готуються фахівці з фундаментальних і багатьох прикладних наук. Як правило, здійснює і науково-дослідну роботу. Багато сучасних університетів діють як навчально-науково-практичні комплекси. Університети об'єднують у своєму складі декілька факультетів, на яких представлена сукупність різних дисциплін, що становлять основи наукового знання [Вікіпедія]. Найперший у світі безперервно діючий університет був заснований у 859 році в місті Фес, Марокко – університет Аль-Карауин.

Традиційно, з часу свого виникнення, університет пов'язував свою долю з універсальним розумом. Спочатку цей розум виступав у формі теологічного або філософського, потім – наукового розуму. Історія боротьби за пріоритет між ними зафіксована у відомій роботі І. Канта "Суперечка факультетів" (1798). У міру того, як в культурі змінювалось місце тієї або тієї форми розуму, університет змінював свою ідею. Сьогодні, коли наші уявлення про універсальний розум зазнають значної трансформації, вимагає свого переосмислення й ідея університету.

Аналіз історичного розвитку університету дає можливість виділити такі його моделі як:

- університет високої ліберальної культури, ідея якого була сформульована Ньюманом;
- ідея науково-дослідницького університету, що розробляється в ХІХ столітті Гумбольдтом і Фіхте, і підтримується в ХХ столітті Ясперсом;
- американська модель університету, що захищається Уайтхедом, де культура і наука взаємодіють у цілях підготовки людини дії – професіонала, що працює в ім'я ідеї розвитку суспільства.

До недавнього часу було прийнято говорити, що університет – це навчальний заклад, в якому навчають універсальному знанню. У 1405 році канцлер Герсон так висловлювався про цінність університету: "Університет чотирма своїми факультетами представляє всю цілісність доступного людині знання, як у теоретичному, так і в практичному вимірі. Крім того, приймаючи до своїх лав представників будь-якої іншої країни і держави, він виступає в ролі мікрокосму всього суспільства, а отже, є кращим інтерпретатором ідеї загальної користі" (Барроуз, 1989, с. 37). Як бачимо, радикальної різниці між сучасними і середньовічними поглядами на роль університету немає. Університет як тоді, так і сьогодні є навчальним закладом, інституцією знання [3; 6].

Для того, щоб позначити рамки і виявити зміст понять "ідея" і "мета" університету, а також уточнити можливості й обмеження ідеї університету в сучасних умовах, необхідно звернутися до історії розвитку вищих навчальних закладів і до робіт мислителів, що здійснили перші спроби осмислення феномену вищої освіти.

Ідея нового університету з'являється завдяки діяльності німецьких реформаторів ХІХ ст. Для німецької традиції особливе значення має ім'я В. фон Гумбольдта. Він створив Берлінський університет у 1810 році на базі Пруської академії наук. Потім за зразком Берлінського університету були модернізовані всі інші університети Німеччини, і більшість країн світу прийняла цю модель для розвитку своїх вищих шкіл.

Світогляд Канта є основою сучасної освіти. Велич Канта (1724-1804) полягає передусім у перетворенні всього багатства ідей епохи Просвітництва в одне замкнуте Ціле. Творчо організуюча сила генія полягає в абсолютній переконаності знаходження істини у формах суб'єкта, основна організуюча сила кантівської системи полягає саме в живій вірі в могутність розуму. У цьому центральному пункті полягає його істинне відношення до століття Просвітництва, і саме тут знаходиться ключ до розуміння системи освіти, побудованої Кантом з цього морально-практичного початку, в якому виразно проступають риси протестантського пієтизму [6; 19–20]. Згідно з уявленнями Канта завдяки розуму створюються основні систематизуючі і нормативні принципи: ідеї Душі, Миру і Бога. Тільки завдяки цим ідеям розум може судити або діяти. Трансцендентальна ідея у Канта – ідея, необхідна для систематичного впорядкування понять і знань в досконалу науку. Проблема розуму – це проблема природи суцього цих ідей. Людина, завдяки розуму,

розуміє себе як частину цілого. З університетом традиція зв'язує дві основні групи ідей. Одна – це місце, інституція, де співтовариство однодумців займається пошуком "універсальних" істин. Друга – це ідея освіти. Під освітою розуміється ряд соціально-культурних встановлень, які і є встановленням практичного розуму.

Першою ідеєю, з якої розпочався сучасний університет, став образ університету як установи, що дає не стільки професію, скільки життєві орієнтири, певне світосприйняття. Таке його розуміння було сформульоване оригінальним мислителем – Джоном Генрі Ньюменом. Він написав текст, що заклав західну, європейську традицію філософського обговорення університету, як суб'єкта соціальних змін, який називається "Ідея Університету". У цій роботі він зазначає що "мета університету – культивування інтелекту. Інтелект розуміється Ньюменом як відносно стійка структура розумових здібностей індивіда, що ототожнюється з системою розумових операцій, зі стилем мислення і стратегією рішення життєвих проблем, з ефективністю індивідуального підходу до ситуації, що вимагає пізнавальної активності і має універсальні характеристики" [4; 5]. Так само автор справедливо помічає, що університети потребують оновлення "у зв'язку з необхідністю приведення їх в ті форми, що відповідають вимогам часу, але ніколи раніше університет не виступав місцем для формування індивідуального суб'єкта. Це було інше рішення проблеми єдності, що спочатку присутнє в "ідеї університету", розробляється в той час, коли у зв'язку з виникненням нових націй почали з'являтися свої національно забарвлені моделі університетської освіти" [4; 6]. Дж. Г. Ньюмен вважає, що саме освіті повинна віддаватися перевага, а не навчанню, й оскільки основних методів викладання він виділяє два: філософський і механічний, залежно від цілей освіти, треба вибирати один із них. Передусім Ньюмен вказує на універсальність знання, що акумулюється в стінах університету. Універсальність він визначає як специфічно університетську прерогативу, як найхарактернішу рису університетів на відміну від інших установ утворення. Крім того, він виділяє ще одну особливу рису університетського знання – його свободу, або ліберальність.

У свою чергу іспанський філософ ХХ століття Х. Ортега-і-Гассет, який так само схильний дотримуватися образу університету як установи, що дає не стільки професію, скільки життєві орієнтири і певне світосприйняття, у своїй роботі "Місія університету"(1930) розмірковує про випадковість переважання науки і наукового пізнання в рамках університету. Він зазначає, що сучасний йому університет значно ускладнює професійну освіту, перебільшує роль наукового дослідження і майже повністю виключає передачу культури, а це є важливим чинником. Культура розглядається як система життєвих ідей про світ і людину, те, що направляє людину в хаосі життя, що дозволяє людині жити. Ми як люди не можемо жити без ідей, ми і є наші ідеї.

"У чому полягає основна мета університету?" – запитує Фіхте. Вищою метою університету є виховання за посередництва науки для науки. Студент і викладач мають бути настільки проінняті наукою, щоб цілком віддатися їй, "жити в ній" так, щоб думка і діяльність набували виключно наукової форми.

Лише після того, як університетське життя виступить у цій науковій формі, сама наука стане життєвим, здатним до діяльності зайняттям – мистецтвом. Цьому "мистецтву науки", на думку Фіхте, можна і треба вчити в університеті [6; 24].

Адже метою всякої справжньої освіти, нагадує Фіхте, є міцне, визначене, цілісне духовне буття, про яке можна буде сказати, що воно не лише "розвивається і процвітає", але, безумовно, є, і яке не може бути ніяким іншим, але тільки таким, яке воно є. Якщо університетська освіта не прагне до подібного буття, то це вже не освіта, а тільки певна безцільна гра, подібна до тієї, якою бавлять заможну молодь у сучасних "університетах". Бо якщо університет не формує у свого випускника подібного цілісного духовного буття, то, у кращому разі, це лише означає, що його освіта ще не завершена [6; 25-26].

Так само одним з найвизначніших першопрохідців, що розгорнули прапор нового університету, був великий німецький філософ Фрідріх Шеллінг (1775–1854). Філософ говорив, що німецькі університети, як і німецька держава, виникли на ґрунті німецького духовного життя. Тому в "Лекціях про метод університетської освіти" (1803) Шеллінг підкреслює думку, висловлену вперше ще Арістотелем, про те, що академічні наукові заняття мають бути долею вільних людей, а не рабів, що виконують свою роботу виходячи з обмежених цілей. Отже, тоді як Канта цікавило питання про порядок наук в університеті, а Фіхте – питання про напрям і методи університетської Науки, Шеллінг намагається об'єднати ці питання університетських наук і освіти під єдиним керівництвом філософського знання.

Ідею університету, як одну з форм, яку приймає духовне життя суспільства розглядає німецький філософ-екзистенціаліст Карл Ясперс, він вказує на те, що "університет – це школа, але школа особлива. В ній студент повинен не лише навчатися, але й брати участь в дослідженнях і тим самим прагнути до здобуття наукової освіти, що визначає його життя. Студенти згідно з ідеєю університету є самостійними, такими, що несуть за себе відповідальність, мислителями, що критично слідують за своїми вчителями. Вони мають свободу вчення" [7; 36]. Університет вимагає три речі: навчання спеціальним професіям, освіта(виховання), дослідження. Університет – професійна школа, світ освіти, дослідницька установа. Між цими трьома можливостями виникає "або-або" і ставиться питання про те, чого ж власне хочуть від університетів; він не може вирішити все, йому слід визначити для себе одну мету. У цьому останньому сенсі і вимагає ліквідації університету та установи спеціальних професійних шкіл, освітніх шкіл – останніх у формі особливих факультетів, які повинні служити тільки освіті, – і дослідницьких установ. Проте у вигляді університету ці завдання утворюють нерозривну єдність. Одна мета не може бути відокремлена від інших без того, щоб не ліквідувати духовну суть університету й одночасно не загинути самій. Усі три мети є моментами одного живого цілого. В ізолюванні цих цілей проявляється відсутність прагнення до духовності [7; 66].

Проте в наш час ми розуміємо сучасний університет як соціокультурний інститут, де не просто транслюються готові форми культури, але і де ці форми створюються, а також де їх вчать створювати. Університет народжувався як духовне і інтелектуальне співтовариство студентів і викладачів, що мало особливий статус.

У сучасному університеті є переконання, що основним завданням і метою освіти є передача студентові інтелектуального, наукового і морального знання, а також правил культури. Основним методом освіти при цьому служить навчання відомої, закінченої, цілісної інформації, і така стратегія освіти виходить з того, що приватні поняття і узагальнені когнітивні структури (категорії часу, простору, причинності, добра і зла) – суть структури відображення, які існують поза індивідом, тобто у фізичному і соціальному світі. Як писав у своїй роботі "Університет як центр освіти, що породжує культуру. Зміна форм комунікації в навчальному процесі" Гусаковський М. А., «...психічний розвиток є результат навчання, що направляється; навчання, отже, вимагає ретельного опису такої схеми поведінки, яка розглядається як бажана для специфічних реакцій. З цього виходить думка про те, що відповідну поведінку можливо сформувані шляхом безпосереднього повторення і вироблення правильної реакції, застосування негайного зворотного зв'язку або винагороди. Перші програмовані підручники і повчальні машини служать прикладом принципів навчання в указаному контексті. Ми вважаємо, що найвразливішим місцем традиційної університетської освіти є те, що безпосереднім предметом вивчення в ній є вже виділені і заздалегідь авторитетно структуровані предмети навчального циклу, за якими стоять визначені, структуровані зовнішнім чином здібності – предмети культури" [3; 22].

Університет пережив свою першу велику кризу, коли вимушений був реорганізуватися із середньовічного університету лікарів, юристів і теологів в природничо-науковий університет учених та інженерів. Експериментальне природознавство і прикладна наука увійшли до стін університету, розширивши область того знання, якому слід навчати університетських студентів [3;6]. Сучасний університет передає універсальне знання, ставить під питання зміст його освітньої функції, і це є його проблемою. Таким чином сьогоднішній університет став багатоликим. Ми розуміємо, що таке університет, який його статус, які вимоги він до себе висуває, але не можемо точно визначити його "формулу". Глобалізація масштабів поширення вищої освіти, свідчить про неоднозначність поняття університет. Зрозуміло, що діяльність, яка проходить в університеті, не має чітких меж, а якщо пробувати їх створити, то виникне загроза самому університетові, тому що під загрозу потрапить його здатність до адаптації, що дозволяє йому розвиватися й існувати. Це – складна структура, він покликаний не лише вчити розуміти світ, а так само комфортно жити, в умовах невизначеності, особистого і соціального розвитку. Університет породжує надскладність, вчить нас з нею жити.

Так, проблема ХХ століття – це проблема елітарного і масового в освіті. На це красномовно вказав Ортега-і-Гассет. Небезпека полягає в тому, що

масовий фахівець – той, кого не можна назвати освіченою людиною, оскільки він повний неук в усьому, що не входить в його спеціальність. Але біда в тому, що "в усіх питаннях, незнайомий зі справою, але з авторитетом і амбіціями, властивими знавцеві і фахівцеві", ця людина, залишаючись людиною маси, хоче зайняти місце еліти. Людина ж еліти завжди відчуває внутрішню потребу звернутися до чогось вищого і присвятити цьому своє життя. Традиційні соціальні еліти стали наповнюватися особами, яких можна охарактеризувати як "людина маси". Це значно знижує загальну планку вченості [2].

Ідея університету – це західноєвропейська ідея, успадкована нами від греків. Університет є виразником народу. Ми спостерігаємо велику різницю між Вищою школою Сходу і Заходу; мета, ідеї, підхід у навчанні в університетах мають відмінності і особливості. На Сході мають давню традицію шанобливого ставлення до освіти, згідно з якою їй надається дуже велике значення. Наприклад, в Китаї часто говорять: "Шануй учителя, цінуй вчення", що свідчить про рівно шанобливе ставлення як до викладачів, так і до самого процесу освіти. Такі специфічні особливості східних культур як нерухомість, традиціоналізм, власне і складають феномен, ідеї і мету освіти в університетах Сходу. Традиційним можна назвати таке суспільство яке зберігає економічні і духовні стосунки упродовж багатьох років. Воно відмічено деякими особливостями, такими як:

- світосприйняття людини в традиційному суспільстві;
- незмінність соціально-економічного устрою;
- сакралізація влади правителя і виникнення феномену влади-власності;
- панування громадських зв'язків, від народження доля людини визначається належністю до соціальної групи.

Такі особливості і знаходили своє втілення в прадавній цивілізації Сходу, і тепер накладають відбиток на уся систему освіти у вищих школах. Саме ці особливості і зумовили виникнення дихотомії Схід-Захід. І тому Схід став сприйматися вже не як географічне поняття, а як інший світ, що має свої закони, логіку, порядки.

Для того, щоб зрозуміти культуру, релігію, цілі та ідеї освіти в університетах, необхідно зрозуміти її світоглядні, ідеологічні підстави. Давній Схід був не лише центром зародження світових релігій, але і відкриттям наукових знань, що втілювали мудрість тисячоліть. В давнину наука була пов'язана з практичними потребами, зокрема з культом, тому на Сході не було різкої межі між наукою і релігією. Культурна спадщина древніх цивілізацій Сходу надзвичайно велика і різноманітна. На Сході були отримані найважливіші практичні знання в області астрономії, математики, медицини, будівельної техніки, мистецтва, архітектури задовго до того, як вони стали відомі європейцям.

На відміну від методів, ідей, цілей, підходів і культивування традицій в освіті на Сході, на Заході більше значення надається практичній і комерційній вигоді, конкретному результату. Мета університету – підготувати і виховати хорошого фахівця, здатного конкурувати на ринку праці з розвиненими країнами світу. Людині окрім матеріального забезпечення нагально потрібне

щось сакральне в житті, певна духовна істина, що освячує сам сенс людського існування на Землі. Західній свідомості взагалі, а також системі освіти в університетах, жорстко структурованій в сухі раціонально-логічні схеми мислення, явно бракує тих начал, якими вигідно відрізняється світосприйняття Сходу. Усе це стало можливим багато в чому завдяки тому, що в результаті міцних багатовікових традицій в душі східної людини залишилося трепетне відношення до священного, що абсолютно втратила, на жаль, людина західна. Освіта у вищій школі – це частина культури того або того суспільства, складний процес становлення людини, в якому відбувається злиття і постійний діалог раціонального (Захід) і духовного (Схід).

Звичайно, різні ідеї університету виникають у певних соціокультурних умовах, тому будь-яка його модель є унікальною і невідтворююю повністю в іншому культурному і історичному контексті. Культура в сучасній культурології – не лише наукове поняття, або термін. Це один із засадничих світоглядних орієнтирів нашого людства. Завдання, що стоїть перед університетами як Заходу, так і Сходу, полягає в розвитку зв'язків і розумінні інших культур і цивілізацій.

Висновки. В завершенні роздумів хотілося б зазначити наступне: аналіз інтелектуальної і соціокультурної ситуації з деякою долею упевненості дозволяє стверджувати, що в сучасній культурі відбуваються досить радикальні трансформації, вони пов'язані зі зміною місця і ролі знання, передовсім наукового, в житті суспільства. Якщо в минулому це знання було єдиним і універсальним способом рішення усіх людських проблем, то сьогодні все більше визнається вторинний характер як знання, так і діяльності, спрямованої на виробництво пізнавального продукту. Університет повинен допомагати нам жити в умовах невизначеності, ця мета стоїть перед нами, і у світі, де править тотальна невизначеність, вона не може бути іншою. Отже, ідея і мета університету уразлива з найрізноманітніших позицій. З одного боку ми відкидаємо думку, про існування певної загальної ідеї університету, з іншого боку, ми припускаємо, що повинні існувати якісь межі, що визначають університет. Треба запропонувати такий образ, ідею, мету університету, який відповідатиме всім вимогам соціально-культурного життя суспільства, буде частиною сучасної культури, як писав Ортега-і-Гассет "треба бути культурним, треба знати свою топографію, свої маршрути або "методи"; тобто треба мати уявлення про простір і час, в яких живеш, про сучасну культуру" [8; 39-40].

Література

1. Барнетт Рональд, професор Інститута образования Лондонского университета / Рональд Барнетт, Осмысление университета (По материалам инаугурационной профессорской лекции, прочитанной в Институте образования Лондонского университета 25 октября 1997 года. Перевод Р. Гайлевича. © 1999 ЦПРО БГУ) <http://charko.narod.ru/tekst/alm1/barnet.htm>

2. Гусаковский М. А. Приключения разума в культуре и судьба идеи университета. www.charko.narod.ru/tekst/cb7/gus.html

3. Гусаковский М.А. Университет как центр культуропорождающего образования. Изменение форм коммуникации в учебном процессе /

М. А. Гусаковський, Л. А. Яценко, С. В. Костюкевич и др.; Под ред. М. А. Гусаковского. - Мн.: БГУ, 2004. - 279 с.
<http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=7&ved=0C GIQFjAG&url=http%3A%2F%2Fwww.bsu.by%2FCache%2Fpdf%2F388903.pdf&ei=qpjOUtDWKIXE4gSIkoHYAg&usg=AFQjCNE93tNSJn9VTdUV-mz4i2pK4ATRMA&sig2=XcMLpNWK987etwDU5Cx5Cw>

4. Ньюмен Дж. Г. Идея университета / Дж. Г. Ньюмен; пер. с англ. С. Б. Бенедиктова; под общ.ред.М. А. Гусаковского. - Минск: БГУ, 2006.-208 с. (проработано повторно)

5. Строецкая Е. В. ИДЕЯ И МИССИЯ СОВРЕМЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА, Вопросы образования №4 за 2009 год.

http://vo.hse.ru/arhiv.aspx?catid=252&z=1339&t_no=1340&ob_no=1347

6. Шеллинг Ф. В. Й. Ш44 Лекции о методе университетского образования / Пер. с нем., вступ. ст., примеч. Ивана Фокина. — СПб.: Издательский дом «Мирб», 2009. - LXXXVIII + 352 с. <http://www.twirpx.com/file/994865/>

7. Ясперс Карл, Идея университета / Карл Ясперс; пер. Т. В. Тягуновой; ред. Перевода О. Н. Шпарага; под общ. ред. М. П. Гусаковского. - Минск: БГУ, 2006. - 159 с.

http://platonanet.org.ua/load/knigi_po_filosofii/ehkzistencialnaja_filosofija/jaspers_ideja_universiteta/35-1-0-4399

8. Ортега-и-Гассет Х. Миссия университета, ВШЭ, М., 2010.

REFERENCES:

1. Barnet Ronald professor Instituta obrazovaniia Londonskogo universiteta/Ronald Barnet. Osmysleniye universiteta. <http://charko.narod.ru/tekst/alm1/barnet.htm>.

2. Gusakovskiy M.A. Prikliuchyeniye razuma v kulturye I sudba idei universityeta www.charko.narod.ru/tekst/cb7/gus.html

3. Gusakovskiy M.A. Universitet kak tsentr kulturoporogdaiushchyeogo obrazovaniia. Izmyenyeniye form kommunikatsii v uchebnoy protsyessyе/M.A.Gusakovskiy, L.A.Yashchenko, S.B.Kostiukyevich I dr.Pod ryed.M.A.Gusakovskogo.-Mn.BGU, 2004.-279с.

4. Nyumyen Dzh.G. Ideia universityeta/Dzh.G.Nyumyen, per.s angl.S.B.Benyediktova, pod obshch.red.M.A.Gusakovskogo.-Minsk BGU,2006.-208s.

5. Strogetskaia E.V. Ideia I missiia sovremennogo universiteta, Voprosy obrazovaniia №4 за 2009 год. http://vo.hse.ru/arhiv.aspx?catid=252&z=1339&t_no=1340&ob_no=1347

6. Shelling F.V.Lektsii o metode universitetskogo obrazovaniia/per.s nem.vstup.st.,primech.Ivana fokina.-Spb. Izdatelskiy dom Mipb,2009.-352s

7. Yaspers Karl, Ideia universiteta/Karl Yaspers, per.T.V. Tyagunovoi, red.perevods O.N.Shparaga, pod obshch.red.M.P.Gusakovskogo.-Minsk BGU,2006.-159s

8. Ortega-i-Gasset Missiia universiteta, VSHE, M.2010g.